

มาตรฐานวิทยานิพนธ์

ประดิษฐ์ มีสุข*

1. ความหมายและคุณภาพวิทยานิพนธ์

ผู้เขียนขอกำหนดความหมายของวิทยานิพนธ์ คุณภาพวิทยานิพนธ์ มาตรฐานวิทยานิพนธ์และดัชนีบ่งชี้คุณภาพวิทยานิพนธ์ ไว้ดังต่อไปนี้

1.1 วิทยานิพนธ์

“วิทยานิพนธ์” หมายถึง บทนิพนธ์ที่นิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเรียบเรียงขึ้นจากการวิจัยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับมหาบัณฑิตหรือดุษฎีบัณฑิต

1.2 คุณภาพวิทยานิพนธ์

“คุณภาพวิทยานิพนธ์” หมายถึง คุณภาพตามมาตรฐานวิทยานิพนธ์

1.3 มาตรฐานวิทยานิพนธ์

“มาตรฐานวิทยานิพนธ์” หมายถึง ข้อกำหนดที่ใช้เป็นหลักประกันคุณภาพ (ขั้นต่ำ) ของวิทยานิพนธ์ โดยจำแนกตามมาตรฐานทางวิชาการและมาตรฐานการดำเนินการดังนี้

1.3.1 มาตรฐานทางวิชาการ เป็นมาตรฐานทางด้านองค์ความรู้ โดยการทําวิจัยนั้นจะต้องสร้างพัฒนา หรือค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ในศาสตร์ของสาขาวิชานั้น ๆ ทั้งนี้องค์ความรู้ดังกล่าวตลอดจนระเบียบวิธีวิจัยควรมีความเป็นสากล หรือเป็นที่ยอมรับในระดับสากล และเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการและ/หรือต่อสังคม

1.3.2 มาตรฐานการดำเนินการ เป็นมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถของนิสิตนักศึกษา โดยมีกรอบมาตรฐาน 2 ประการ

1.3.2.1 โครงสร้างพื้นฐานของการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยจำนวนหน่วยกิต วิทยานิพนธ์ ระยะเวลาในการดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ คุณสมบัติและความสามารถในการทำวิจัยของนิสิตนักศึกษา ความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ของอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และแหล่งสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์

1.3.2.2 ขั้นตอนการจัดทำวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย การกำหนดหัวข้อวิทยานิพนธ์ การจัดทำโครงร่างหรือเค้าโครงวิทยานิพนธ์ การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ การสอบป้องกันหรือสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์ และการดำเนินการอนุมัติหรือการรับรองผลวิทยานิพนธ์

1.4 ดัชนีบ่งชี้คุณภาพวิทยานิพนธ์

“ดัชนีบ่งชี้คุณภาพวิทยานิพนธ์” หมายถึง สิ่งที่ใช้บ่งชี้หรือบอกคุณลักษณะการดำเนินการด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักในการควบคุม ตรวจสอบ และประเมินผล คุณภาพวิทยานิพนธ์ของสถาบันอุดมศึกษานั้น

2. เกณฑ์มาตรฐานวิทยานิพนธ์

ข้อกำหนดโดยรวมที่ใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของวิทยานิพนธ์ มีดังต่อไปนี้

2.1 ข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานทางวิชาการ

ซึ่งเป็นมาตรฐานด้านองค์ความรู้ มีข้อกำหนดดังนี้

- 2.1.1 มีความสอดคล้องกับสาขาวิชานั้น ๆ
- 2.1.2 มีความถูกต้องสมบูรณ์ในการตอบปัญหาหรือแก้ปัญหา
- 2.1.3 มีคุณค่าต่อการพัฒนาศาสตร์ในสาขาวิชานั้น ๆ
- 2.1.4 มีประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมทั้งทางตรงและทางอ้อม
- 2.1.5 มีความทันสมัย
- 2.1.6 ความเป็นสากลหรือได้รับการยอมรับในระดับสากล

2.2 ข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานการดำเนินการ

ซึ่งเป็นมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถของนิสิตนักศึกษา มีข้อกำหนดดังนี้

2.2.1 ข้อกำหนดของการดำเนินการ จำแนกเป็น

2.2.1.1 วิธีการแสวงหาความรู้ มีความสมเหตุสมผล เที่ยงตรง เชื่อถือได้ และเป็นที่ยอมรับในความเป็นศาสตร์ของข้อค้นพบ ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามระเบียบวิธีของสาขาวิชานั้น ๆ

2.2.1.2 มีการกำหนดขั้นตอนในการทำวิทยานิพนธ์อย่างชัดเจนและเหมาะสม มีระบบของการทำงานร่วมระหว่างนิสิตนักศึกษา อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ภาควิชา คณะวิชา และบัณฑิตวิทยาลัย มีรูปแบบการรายงานความก้าวหน้า การทำวิทยานิพนธ์ที่ชัดเจนตามเวลาที่เหมาะสม

2.2.2 ข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานในการบริหารจัดการการทำวิทยานิพนธ์ จำแนกข้อกำหนดออกเป็นระดับของหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.2.2.1 ระดับมหาวิทยาลัย มีนโยบายให้ความสำคัญต่อการทำวิทยานิพนธ์ โดยจัดบรรยากาศทางวิชาการที่เอื้อต่อการทำวิทยานิพนธ์ จัดทรัพยากรสนับสนุนตามความเหมาะสม

2.2.2.2 ระดับคณะวิชา/บัณฑิตวิทยาลัย มีระบบกำกับ ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการทำวิทยานิพนธ์อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.2.3 ระดับภาควิชา/คณะกรรมการบริหารหลักสูตร มีฐานข้อมูลที่จำเป็นต่อการทำวิทยานิพนธ์ที่ทันสมัย มีระบบควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการดำเนินการ

2.2.2.4 ระดับนิสิตนักศึกษา มีการวางแผนและเตรียมความพร้อมในการทำวิทยานิพนธ์และสามารถนำประสบการณ์วิจัยไปใช้ประโยชน์ได้

3. ดัชนีบ่งชี้คุณภาพวิทยานิพนธ์

จากเนื้อหาในข้อที่ 1 และ 2 เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกรอบและข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานวิทยานิพนธ์ เป็นรากฐานที่สำคัญของการกำหนดแนวทางการประกันคุณภาพวิทยานิพนธ์ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในเชิงระบบ เพื่อเป็นหลักประกันว่าการดำเนินการของแต่ละมหาวิทยาลัยที่เป็นไปตามข้อกำหนดอัน

เป็นมาตรฐานขั้นต่ำของมาตรฐานวิทยานิพนธ์นั้นจะส่งเสริมให้วิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาเป็นวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ทั้งที่เป็นมาตรฐานทางวิชาการและมาตรฐานการดำเนินการ อย่างไรก็ตามในเรื่องของการประกันคุณภาพจำเป็นต้องมีการประเมินการประกันคุณภาพอย่างเป็นระบบ จึงกำหนดกรอบของดัชนีบ่งชี้คุณภาพวิทยานิพนธ์โดยทั่วไป จำแนกดัชนีออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ดัชนีเชิงบริบท ดัชนีเชิงปัจจัยป้อน ดัชนีเชิงกระบวนการ และดัชนีเชิงผลผลิตและผลลัพธ์ ตามกรอบดัชนีคุณภาพวิทยานิพนธ์ ดังนี้

กรอบดัชนีคุณภาพวิทยานิพนธ์

3.1 ดัชนีเชิงบริบท

3.1.1 มีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเป็นที่ยอมรับได้

3.1.2 มีการกำหนดขั้นตอนการทำวิทยานิพนธ์อย่างเป็นระบบ รวมถึงการกำหนดบทบาทของนิสิตนักศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง (อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ กรรมการประจำสาขาวิชา กรรมการประจำคณะ กรรมการประจำบัณฑิตวิทยาลัย ฯลฯ) ในแต่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน

3.1.3 มีระบบการตรวจสอบการดำเนินการทุกขั้นตอน

3.2 ดัชนีเชิงปัจจัยป้อน

มีการตรวจสอบคุณสมบัติและความพร้อมของการจัดการด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

3.2.1 ระดับคณะวิชา/มหาวิทยาลัย

3.2.1.1 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม

3.2.1.2 การอำนวยความสะดวก

3.2.1.3 การจัดสื่อเทคโนโลยี

3.2.2 ระดับภาควิชา/คณะกรรมการบริหารหลักสูตร

3.2.2.1 โครงสร้างหลักสูตร

3.2.2.2 ระบบการเรียนการสอน

3.2.2.3 ระบบการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

3.2.2.4 ระบบการประเมิน

3.2.3 ระดับนิสิตนักศึกษา

3.2.3.1 ความสามารถในการเชิงสื่อสาร

3.2.3.2 ความรู้ความสามารถในสาขาวิชา

3.2.3.3 ความรู้ความสามารถในการวิจัย

3.2.3.4 ความรู้ความสามารถในการแสวงหาความรู้

3.3 ดัชนีเชิงกระบวนการ

มีการตรวจสอบระบบการบริหารจัดการของแต่ละสาขาวิชาในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.3.1 ด้านการจัดเตรียมและพัฒนาปัจจัยป้อน (นิสิตนักศึกษา อาจารย์ และมหาวิทยาลัย)

3.3.2 ด้านการเรียนรู้ และกระบวนการแสวงหาความรู้

3.3.3 ด้านงบประมาณ ระบบการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

3.3.4 ด้านแรงจูงใจของนิสิตนักศึกษาและอาจารย์

3.4 ดัชนีเชิงผลผลิตและผลลัพธ์

มีการตรวจสอบการยอมรับคุณภาพของวิทยานิพนธ์ (ผลผลิต) และผลการนำวิทยานิพนธ์ไปใช้ประโยชน์ (ผลลัพธ์) ดังนี้

3.4.1 คุณภาพของวิทยานิพนธ์เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานวิทยานิพนธ์ ทั้งตามมาตรฐานทางวิชาการ และมาตรฐานดำเนินการ

3.4.2 ระดับของการนำผลการวิจัยจากวิทยานิพนธ์ไปใช้ประโยชน์

4. เกณฑ์การประเมินคุณภาพวิทยานิพนธ์

ดัชนีบ่งชี้คุณภาพเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ ที่สำคัญ ได้แก่ ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คุณวุฒิของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สัดส่วนของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต่อนิสิตในปีที่ประเมิน กระบวนการสอบวิทยานิพนธ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ร้อยละของวิทยานิพนธ์ที่ได้รับการตีพิมพ์ในระยะเวลา 3 ปีล่าสุด ซึ่งอาจกำหนดเกณฑ์การประเมินตามดัชนีเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (ค่าเฉลี่ยระดับขั้นต่ำต้องไม่ต่ำกว่า 3.00)

A	หมายถึง	ดีเยี่ยม	เท่ากับระดับชั้น 5.00
B	หมายถึง	ดีมาก	เท่ากับระดับชั้น 4.00
C	หมายถึง	ดีพอใช้	เท่ากับระดับชั้น 3.00
D	หมายถึง	ต้องปรับปรุง	เท่ากับระดับชั้น 2.00
E	หมายถึง	ตก	เท่ากับระดับชั้น 1.00

ตารางแสดงเกณฑ์การประเมินดัชนีบ่งชี้คุณภาพเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์

ดัชนีบ่งชี้คุณภาพ	ระดับการประเมิน				
	A (ดีเยี่ยม)	B (ดีมาก)	C (ดีพอใช้)	D (ต้องปรับปรุง)	E (ตก)
1. ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ศ. หรือผู้เชี่ยวชาญพิเศษ	ศ. และ รศ. หรือผู้เชี่ยวชาญ	รศ. หรือผู้เชี่ยวชาญ	รศ. และ ผศ. หรือผู้ชำนาญการ	ผศ. และ อ.
2. คุณวุฒิของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ปริญญาเอก	ปริญญาเอก และ ป.บัณฑิตชั้นสูง	ปริญญาเอก และ ปริญญาโท	ปริญญาโท	
3. สัดส่วนของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ต่อนิสิต ในปีที่ประเมิน	5	6	8	10	มากกว่า 10
4. กระบวนการสอบวิทยานิพนธ์	แบบเปิดโดยประกาศทั่วไปหรือในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง	แบบเปิดโดยประกาศภายในภาควิชาหรือสาขาวิชา	แบบเปิดโดยประกาศภายในภาควิชาหรือสาขาวิชา	แบบปิด	

ตารางแสดงเกณฑ์การประเมินดัชนีบ่งชี้คุณภาพเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ (ต่อ)

ดัชนีบ่งชี้คุณภาพ	ระดับการประเมิน				
	A (ดีเยี่ยม)	B (ดีมาก)	C (ดีพอใช้)	D (ต้องปรับปรุง)	E (ตก)
5. กรรมการสอบวิทยานิพนธ์	มี กรรมการ สอบจาก ภายนอก มหาวิทยาลัย และ กรรมการ ภายใน	มี กรรมการ สอบจาก ภายนอก สาขาวิชา ในมหา วิทยาลัย และ กรรมการ ภายใน สาขาวิชา	มี กรรมการ สอบเฉพาะ ภายใน สาขาวิชา และนอก สาขาวิชา บางครั้ง	-	
6. ร้อยละของวิทยานิพนธ์ที่ได้รับการตีพิมพ์ในระยะเวลา 3 ปีล่าสุด	มากกว่า หรือ เท่ากับ 80	มากกว่า หรือ เท่ากับ 60	มากกว่า หรือ เท่ากับ 40	มากกว่า หรือ เท่ากับ 20	น้อยกว่า 20

5. บทสรุป

มาตรฐานวิทยานิพนธ์ มีทั้งมาตรฐานทางวิชาการและมาตรฐานการดำเนินการ มาตรฐานการดำเนิน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานของการดำเนินการวิจัย และขั้นตอนการจัดทำวิทยานิพนธ์

เกณฑ์มาตรฐานวิทยานิพนธ์ จำแนกเป็นข้อกำหนดมาตรฐานทางวิชาการหรือมาตรฐานองค์ความรู้ ข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานการดำเนินการในระดับ มหาวิทยาลัย ระดับคณะวิชา/บัณฑิตวิทยาลัย ระดับภาควิชา และระดับนิสิตนักศึกษา

ดัชนีบ่งชี้คุณภาพวิทยานิพนธ์ จำแนกเป็นดัชนีเชิงบริบท ดัชนีเชิงปัจจัยป้อน ดัชนีเชิงกระบวนการ และ ดัชนีเชิงผลผลิตและผลลัพธ์ ดัชนีที่สำคัญ ได้แก่ ตำแหน่งทางวิชาการและประสบการณ์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คุณวุฒิของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จำนวนการเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ กระบวนการสอบวิทยานิพนธ์ และ ร้อยละของวิทยานิพนธ์ที่ตีพิมพ์ โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินให้เหมาะสมตามมาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ของทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ.2542

โดยสรุป มาตรฐานวิทยานิพนธ์ เป็นมาตรฐานสำคัญของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งมุ่งปลูกฝัง พฤติกรรมผู้เรียนให้เป็นนักวิชาการและนักวิชาชีพ ที่มีจริยธรรม ใฝ่รู้ สามารถสร้างงานได้อย่างต่อเนื่อง สามารถ สื่อสารได้อย่างเหมาะสม และสามารถวิจารณ์บนพื้นฐานวิชาการได้อย่างมีเหตุผล